

Vogelgriep bij zeevogels in de Noordzee – 2022

In het broedseizoen van 2022 hebben zich voor het eerst¹ grote uitbraken van hoogpathogene vogelgriep (HPAI) voorgedaan op broedplaatsen van diverse soorten zeevogels rondom de Noordzee en de Britse Eilanden. Bij deze uitbraken stierven niet alleen zeer veel nestjongen maar soms ook zeer veel volwassen broedvogels.

In Nederland haalde vooral de sterfte van Grote Sterns in negen van de tien aanwezige kolonies het nieuws. Deze is goed onderzocht en beschreven door [Rijks e.a. 2022](#). Naast zeer veel dode kuikens werden in de kolonies ook ruim 8000 volwassen vogels dood gevonden, ca. 23% van de 18.150 broedparen. Elders werden nog eens ca. 1600 dode volwassen exemplaren gemeld. Buiten Nederland werd massale sterfte van Grote Sterns ook opgemerkt in Duitsland, Frankrijk en Engeland. In Slaterus e.a. 2022² heb ik o.b.v. populatiemodellering verkend wat een dergelijke sterfte zou kunnen betekenen voor de populatie-ontwikkeling van deze soort, die lang leeft maar een geringe reproductiecapaciteit heeft, zoals veel soorten zeevogels. Zelfs bij een gunstig scenario (verdere HPAI-uitbraken blijven uit en de reproductie neemt toe bij de afgenomen dichtheid) zal het naar verwachting aanzienlijke tijd (ca. 13 jaar) duren voor het aantal broedparen weer terug is op het recente niveau, en bij minder gunstige scenario's is al snel een doorgaande afname te verwachten.

Aanvankelijk leken in Nederland andere koloniebroeders zoals Visdieven en (Kok)meeuwen de dans wat te ontspringen, maar uiteindelijk zijn ook deze soorten getroffen, zij het minder massaal. In een goed bestudeerde kolonie Visdieven in het Duitse Waddengebied legden echter bijna alle jongen het loodje en werd een kwart van de volwassen broedvogels dood gevonden. Kort na het broedseizoen werd nog opvallende sterfte gemeld onder juveniele Zilvermeeuwen in het Waddengebied en bij Bergeenden in de Zeeuwse Delta.

In de grote zeevogelkolonies rondom de Britse Eilanden is sterfte door HPAI vastgesteld bij ca. 10 soorten zeevogels. Hiervan zijn vooral Jan-van-Gent en Grote Jager zeer zwaar getroffen. Jan-van-Genten stierven in kolonies van Schotland tot Bretagne; de enorme kolonie op Bass Rock (75 000 paren) werd in enkele weken tijd gedecimeerd en dode en stervende (volwassen) genten spoelden aan langs alle kusten van de Noordzee. Voor Grote Jager schatten experts de sterfte onder volwassen vogels in Schotland (waar 60% van de wereldpopulatie broedt) op ongeveer 50%.

Wat de impact van deze uitbraken op de populatie-aantallen zal zijn is nog niet goed in te schatten, vooral omdat een (waarschijnlijk fors) deel van de sterfte heeft plaatsgevonden buiten de kolonies, waar vindkansen veel kleiner zijn en registratie gebrekkig of afwezig is. Alleen al op basis van de nu bekende aantallen vondsten is voor sommige soorten echter een serieuze afname te verwachten, die hun gunstige Staat van Instandhouding in gevaar brengt. En omdat de meeste soorten zeevogels een langzame *life-history* strategie hebben (cf Grote Stern) kan het tientallen jaren duren voor ze de klap te boven komen. Als dat al gebeurt tenminste; het is onwaarschijnlijk dat HPAI uitbraken in de komende jaren zullen uitblijven en nog onduidelijk of en hoe snel zich immuniteit zal opbouwen in de populaties.

Een ruwe eerste indruk van de mogelijke directe effecten van de 2022 uitbraken op zeevogels in de Noordzee geeft tabel 1 ([Schekkerman e.a. 2022](#)). Deze vergelijkt resultaten van 'zeetrekellingen' vanaf de Nederlandse en Britse (oost)kust in het najaar van 2022 met die uit 5 recente jaren. De grootste afnames zijn te zien bij Grote Jager, Grote Stern, Jan-van-Gent, Drieteenmeeuw en Grote Mantelmeeuw. Jaarfluctuaties kunnen echter ook allerlei andere oorzaken hebben dan HPAI. In het VK wordt voor het komende broedseizoen een flinke extra inspanning opgezet om in zo veel mogelijk recente jaren getelde broedkolonies een hertelling uit te voeren, om het effect op de broedpopulaties zo goed mogelijk te kwantificeren.

¹ Bij Grote Jager werd ook in 2020 al sterfte door HPAI vastgesteld in Schotse kolonies, maar op kleinere schaal.

² Sovon-rapport 2022/90, in press.

Ondertussen lijken er nog niet op grote schaal actieplannen klaar te liggen voor interventies om uitbraken te beperken mochten die zich opnieuw voordoen. Op de Britse klifkolonies is dat sowieso geen eenvoudige zaak, maar er zijn ook allerlei andere (waaronder formeel-juridische) belemmeringen.

Tabel 1. Uurgemiddelden (langsvliegende vogels per uur) van zee- en kustvogels langs Nederlandse zeetrekposten in najaar 2022 vergeleken met de voorafgaande 5 jaar (gemiddelde \pm SD over jaren). Soorten zijn gerangschikt van veel schaarser dan gemiddeld (kolom 'verschil' sterk negatief) naar talrijker (verschil positief). 'P \leq 2022' geeft de kans dat op basis van een normale verdeling met dit gemiddelde en SD een uurgemiddelde is te verwachten dat minstens zo klein (of groot) is als dat in 2022. Bij soorten met een + in kolom 'Al' is in broedseizoen 2022 verhoogde sterfte (\geq enkele honderden slachtoffers) gemeld uit kolonies rond de Noordzee.*

soort	Al	maanden	2022 n/u	5-jr gem \pm SD	verschil	P \leq 2022
Grote Jager	+	sep-nov	0.02	0.52 \pm 0.59	-96%	0.20
Drieteenmeeuw	+	nov	3.0	32.9 \pm 29.2	-91%	0.15
Grote Stern	+	jul-okt	57.5	137 \pm 8.5	-58%	<0.001
Jan-van-Gent	+	aug-nov	2.67	5.89 \pm 2.09	-55%	0.06
Grote Mantelmeeuw		aug-nov	2.10	4.11 \pm 1.33	-49%	0.06
Visdief + Noordse Stern	+	jul-sep	51.6	64.2 \pm 30.2	-20%	0.15
Stormmeeuw		aug-okt	23.7	23.8 \pm 3.4	0%	0.50
Zilvermeeuw	+	aug-okt	22.3	21.6 \pm 6.2	+3%	0.55
Kleine Mantelmeeuw		aug-okt	54.8	52.1 \pm 12.0	+5%	0.59
Roodkeel- + Parelduiker		okt-nov	22.4	17.2 \pm 7.3	+30%	0.76
Kleine Jager		aug-okt	0.90	0.69 \pm 0.42	+30%	0.69
Alk + Zeekoet	+	okt-nov	44.9	33.1 \pm 24.9	+36%	0.68
Kokmeeuw	+	aug-nov	104.2	67.7 \pm 23.1	+54%	0.94

De 5-jaars periode betreft najaren 2017-2021, m.u.v. bij Grote Stern, Noordse Dief, Kokmeeuw en Kleine Jager waar 2016-2020 is gebruikt omdat deze in 2021 uitzonderlijk talrijk waren vanwege een bijzonder voedselaanbod.

Hans Schekkerman 9/3/2023